


ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α΄, Β΄, Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Μαρία Γαβριηλίδου , Γλωσσολόγος, Ερευνήτρια του Ι.Ε.Λ. Παναγιώτα Λαμπροπούλου , Γλωσσολόγος, Ερευνήτρια του Ι.Ε.Λ. Κωνσταντίνος Αγγελάκος , Λέκτορας του Ιονίου Πανεπιστημίου
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Στυλιανή Βέργη , Επίκουρη Καθηγήτρια του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Αριστείδης Δουλαβέρας , Σχολικός Σύμβουλος Ιωάννης Δασκαλόπουλος , Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Ευαγγελία Βαρέση , Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Χριστίνα Αργυροπούλου , Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	Μαρία Νικηφοράκη , Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Νικόλαος Κληρονόμος , Ζωγράφος
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ 

Στη συγγραφή του πρώτου μέρους (1/3) έλαβε μέρος
ο **Παναγιώτης Εμμανουηλίδης**, Φιλολόγος.

Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

Πράξη με τίτλο:

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Δημήτριος Γ. Βλάχος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Αντώνιος Σ. Μπομπέσης
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτές Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου
Γεώργιος Κ. Παληός
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΜΑΡΙΑ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΓΓΕΛΑΚΟΣ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΜΕΤΟΙΧΜΙΟ 

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α΄, Β΄, Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

Πρόλογος

Το Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής για τις τρεις τάξεις του γυμνασίου περιλαμβάνει περίπου 15.000 λέξεις του σύγχρονου νεοελληνικού λεξιλογίου και στοχεύει να δώσει στους μαθητές και στις μαθήτριες πληροφορίες για την ορθογραφία και τη σημασία των λέξεων, αλλά και για τα βασικά γραμματικά τους χαρακτηριστικά.

Η οργάνωση των λημμάτων στοχεύει στην ανάδειξη της δημιουργικής διάστασης της γλώσσας, ώστε να γίνουν αντιληπτές οι σχέσεις μεταξύ των λέξεων, δηλαδή οι τρόποι με τους οποίους μια μορφή ή μια σημασία προκύπτει από μια άλλη. Για τον λόγο αυτό, οι λέξεις έχουν οργανωθεί σε **οικογένειες**, τα «μέλη» των οποίων συνδέονται με σχέσεις παραγωγής. Έτσι, οι λέξεις **αρχή, αρχίζω, αρχικός** και **αρχικά** αποτελούν μια οικογένεια. Σε κάθε οικογένεια υπάρχει το **βασικό λήμμα**, το οποίο ερμηνεύεται πλήρως. Με βάση αυτό, ερμηνεύονται τα υπόλοιπα «μέλη» της οικογένειας, τα **ενδολήμματα**.

Στο κυρίως σώμα του λεξικού, τα λήμματα ταξινομούνται αλφαβητικά σύμφωνα με το **βασικό λήμμα**. Ωστόσο, στο πλάι κάθε σελίδας υπάρχει ευρετήριο όπου παρουσιάζονται αλφαβητικά **όλες οι λέξεις** (βασικά λήμματα και ενδολήμματα). Το ευρετήριο αυτό περιλαμβάνει και παλαιότερους τρόπους γραφής, συχνούς αλλά λανθασμένους τύπους (οι οποίοι σημαδεύονται με αστερίσκο *), καθώς και δύσκολους κλιτικούς τύπους. Με αυτόν τον τρόπο, από το ευρετήριο μπορεί κανείς να βρει σε ποιο βασικό λήμμα ανήκει ο τύπος που αναζητά.

Τα **Παραρτήματα** περιλαμβάνουν πίνακα αριθμητικών, κύρια ονόματα και τοπωνύμια.

Το λεξικό ακολουθεί την ορθογραφία που προτείνεται από τη Νεοελληνική Γραμματική (αναπροσαρμογή της Μικρής Νεοελληνικής Γραμματικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη) και το Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη.

Ένα λεξικό από τη φύση του απαιτεί καλά οργανωμένη και συντονισμένη συλλογική δουλειά. Πέρα από τη συντακτική ομάδα, πολύτιμη βοήθεια στη σύνταξη και διόρθωση του λεξικού προσέφεραν οι συνεργάτες μας **Βούλα Γιούλη, Πασχαλία Πατσαλά, Χρύσα Μουσίδου, Γεωργία Κουτσούγερα, Κώστας Νίταρης, Χριστίνα Θεοχαροπούλου και Έφη Λάμπρου**.

Είναι η πρώτη φορά που εισάγεται ερμηνευτικό λεξικό στα σχολεία της χώρας μας. Η λεξικογραφική δουλειά είναι πρόκληση από μόνη της, γίνεται όμως εξαιρετικά ενδιαφέροντα όταν το αποτέλεσμα της, δηλαδή το λεξικό, απευθύνεται σε μαθητές και μαθήτριες του γυμνασίου. Ο στόχος μας είναι να αποκτήσουν οι μαθητές το δικό τους λεξικό αναφοράς. Ελπίζουμε να έχουμε κάνει ένα σημαντικό πρώτο βήμα σε αυτή την κατεύθυνση.

Η συντακτική ομάδα

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ

ΑΘΛ	αθλητισμός
ΑΝΑΤ	ανατομία
ΑΡΧΙΤ	αρχιτεκτονική
ΑΣΤΡΟΛ	αστρολογία
ΑΣΤΡΟΝ	αστρονομία
ΒΙΟΛ	βιολογία
ΓΕΩΓΡ	γεωγραφία
ΓΕΩΛ	γεωλογία
ΓΕΩΜ	γεωμετρία
ΓΛΩΣΣ	γλώσσα, γλωσσολογία
ΕΚΚΛ	εκκλησία, εκκλησιαστικός
ΖΩΟΛ	ζωολογία
ΗΛΕΚΤΡΟΛ	ηλεκτρολογία
ΘΡΗΣΚ	θρησκεία, θρησκευτικός
ΙΑΤΡ	ιατρική
ΙΣΤ	ιστορία
ΛΟΓ	λογική
ΜΑΘ	μαθηματικά
ΜΗΧΑΝ	μηχανολογία
ΜΟΥΣ	μουσική
ΜΥΘΟΛ	μυθολογία
ΝΟΜ	νομική
ΟΙΚΟΝ	οικονομία
ΠΛΗΡΟΦ	πληροφορική
ΠΟΛ	πολιτική
ΣΤΡΑΤ	στρατιωτικός
ΤΕΧΝΟΛ	τεχνολογία
ΦΙΛΟΛ	φιλόλογια, φιλολογικός
ΦΙΛΟΣ	φιλοσοφία
ΦΥΣ	φυσική
ΧΗΜ	χημεία
ΨΥΧΟΛ	ψυχολογία

ΕΠΙΠΕΔΑ ΥΦΟΥΣ – ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ

[ειρων.]	ειρωνικός
[επίσ.]	επίσημος
[κακόσ.]	κακόσημος, που έχει πάρει αρνητική σημασία
[λαϊκ.]	λαϊκός
[λόγ.]	λόγιος
[λογοτ.]	λογοτεχνικός
[μειωτ.]	μειωτικός
[οικ.]	οικείος
[παρωχ.]	παρωχημένος, παλαιότερος
[προφ.]	προφορικός
[υβρ.]	υβριστικός
[χαϊδ.]	χαϊδεντικός

ΛΟΠΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ

αγγλ.	αγγλικός	μόρ.	μόριο
ΑΕ	αρχαιοελληνικός	μπα.	μετοχή παθητικού αορίστου
α' συνθ.	πρώτο συνθετικό	μπε.	μετοχή παθητικού ενεστώτα
αιγυπτ.	αιγυπτιακός	μππ.	μετοχή παθητικού παρακειμένου
αιτ.	αιτιατική	μσν.	μεσαίωνικός
άλκ.	άλκιτος	μτβ.	μεταβατικός
αμτβ.	αμετάβατος	μτγν.	μεταγενέστερος
ανατ.	ανατολικός	μτφ.	μεταφορικός
αναφ.	αναφορικός	μτφρδ.	μεταφραστικό δάνειο
άνθρ.	άνθρωπος	μτχ.	μετοχή
αντικ.	αντικείμενο	νότ.	νότιος
αντων.	αντωνυμία	NE	νεοελληνικός, νεοελληνική γλώσσα
αόρ.	αόριστος	ον.	ονομαστική
απαρ.	απαρέμφατο	ορθογρ.	ορθογραφία, ορθογραφικός
απρὸσ.	απρόσωπο ρήμα	οριστ.	οριστικός
αρνητ.	αρνητικός	ουδ.	ουδέτερος
αρσ.	αρσενικός	ουσ.	ουσιαστικό
αρχ.	αρχαίος	π.χ.	παραδείγματος χάριν
αφηρ.	αφηρημένος	παθ.	παθητική φωνή (όχι διάθεση!)
β' συνθ.	δεύτερο συνθετικό	παράλ. αντικ.	παράλειψη αντικειμένου
βόρ.	βόρειος	πληθ.	πληθυντικός αριθμός
γαλλ.	γαλλικός	πρβ.	παράβαλε
γεν.	γενική	πργ.	πράγμα
γενικ.	γενικότερα	πρκ.	παρακείμενος
γερμ.	γερμανικός	πρόθ.	πρόθεση
δεικτ.	δεικτικός	πρόσ.	πρόσωπο
δηλ.	δηλαδή	προστ.	προστακτική
διαφ.	διαφορετικός	προσωπ.	προσωπικός
δοτ.	δοτική	πρότ.	πρόταση
δυτ.	δυτικός	πρτ.	παρατατικός
ειδικ.	ειδικότερα	ρ.	ρήμα
έκφρ.	έκφραση	σημ.	σημασία
Ελλ.	Ελλάδα	σημδ.	σημαιολογικό δάνειο
ελλ.	ελληνικός	σπάν.	σπάνιος
έλνστ.	έλληνιστικός	στερητ.	στερητικό
εν.	ενικός αριθμός	συγκρ.	συγκριτικός βαθμός
ενεργ.	ενεργητικός	σύνδ.	σύνδεσμος
ενστ.	ενεστώτας	συνεκδ.	συνεκδοχικά
επέκτ.	επέκταση	συνήθ.	συνήθως
επίθ.	επίθετο	συχν.	συχνά
επίρρ.	επίρρημα	σχ.	σχόλιο
επιφ.	επιφώνημα, επιφωνηματικός	τ.	τύπος
ερωτημ.	ερωτηματικός	τουρκ.	τουρκικός
θ.	θέμα	υπερθ.	υπερθετικός βαθμός
θηλ.	θηλυκός	υπερσ.	υπερσυντέλικος
ιδ.	ιδίως	υποκορ.	υποκοριστικό
ιταλ.	ιταλικός	υποτ.	υποτακτική
κ.ά.	και άλλα	χρον.	χρονικός
καταχρ.	καταχρηστικός	&	συνδέει δύο τύπους
κατηγ.	κατηγορούμενο	~	στη θέση του νοείται τύπος του λήμματος
κλητ.	κλητική	<	η λέξη που βρίσκεται στα αριστερά του
κπ	κάποιος		προέρχεται από τη λέξη που βρίσκεται
κτ	κάτι		στα δεξιά του
κτλ.	και τα λοιπά	+	ενώνει τα συνθετικά μέρη μιας σύνθετης
κυρ.	κυρίως		λέξης
κυριολ.	κυριολεκτικός	=	συνώνυμο
λ.	λέξη	≠	αντίθετο
λατ.	λατινικός	≈	βλ.
λόγ.	λόγιος		
μέλλ.	μέλλοντας		

βασικό λήμμα → **άλμα** το: ❶ Αθλ εκτίναξη του σώματος προς τα μπρος ή προς τα πάνω = πήδημα: ~ εις μήκος/εις ύψος/επί κοντώ. ❷ (μτφ.) ταχύτατη μετάβαση από ένα στάδιο σε άλλο, απότομη πρόοδος: Η τεχνολογία έχει κάνει άλματα τα τελευταία χρόνια. **αλματώδης -ης -ες**: αυτός που εξελίσσεται με ταχύτατο ρυθμό, απότομα: Η υγεία του παρουσίασε ~ βελτίωση. = ραγδαίος. **σχ. αγενής, αλματωδός** (επίρρο.): Το διαδίκτυο εξαπλώθηκε ~ σε όλο τον κόσμο. **άλτης** ο, **άλτρια** η: [Αθλ] αθλητής που αγωνίζεται στους διάφορους τύπους αλμάτων.

→ **αρίθμηση σημασιών**
→ **παράδειγμα**
→ **θεματικό πεδίο**

μέρος του λόγου

ουσιαστικό με δύο γένη

Η αρχική σημασία του ρ. *ἀποδοκιμάζω* ήταν «απορρίπτω έπειτα από δοκιμή».

σχόλιο

συντακτική πληροφορία

αμελώ: (μτβ.) ❶ (+ να) δε δείχνω φροντίδα για την πραγματοποίηση κτ ενέργειας: *Αμέλησα τόσες μέρες να σου τηλεφωνήσω.* ❷ (+ αιτ.) δε φροντίζω να εκπληρώσω κτ υποχρέωσή μου: ~ τις δουλειές του. = παραμελώ. **αμέλεια** η, **αμελής -ής -ές**, **σχ. αγενής, αμελώς** (επίρρο.), **αμελητέος -α -ο** = μηδαμινός.

ενδολήμματα

ανα-² αν-² & ανά-² άν-²: πρόθημα που ❶ δηλώνει πορεία προς τα επάνω ≠ κατα-: *άνοδος, ανάβαση.* ❷ δηλώνει επανάληψη ενέργειας: *αναβαθμολογώ, αναδιοργανώνω, αναγέννηση.* ❸ επιτείνει τη σημασία του β' συνθ.: *αναταραχή.*

αντίθετο

πληροφορία κλίσης

ανατρέπω -ομαι • αόφ. *ανέτρεψα & ανάτρεψα*, παθ. αόφ. *ανατράπηκα & [επίσ.] ανετράπην*.

επίπεδο ύψους

συνώνυμο

αποδέκτης ο: ❶ (μτφ.) πρόσωπο στο οποίο έχει αποσταλεί κτ [= παραλήπτης] ≠ αποστολέας: ~ επιστολής. ❷ (μτφ.) πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται κανείς: *Πολλοί ήταν οι αποδέκτες του αποτελέσματος της ψηφοφορίας.* **σχ. αλείφω.**

αντίθετο

παραπομπή σε σχόλιο άλλου λήμματος

αποτυπώνω -ομαι: (μτβ.) ❶ σχηματίζω τη μορφή ενός αντικειμένου σε μια επιφάνεια, πιέζοντάς το επάνω σ' αυτή: *Πατούσε με δύναμη τα πέλαμά του πάνω στην άμμο, για να αποτυπωθούν τα ίχνη του.* ❷ (μτφ.) εκφράζω κτ ζωηρά και παραστατικά: *Στα έργα του ~ το άγχος της εποχής μας.* ❸ **παθ.** (μτφ.) μένω στη μνήμη κάποιου πολύ ζωηρά: *Οι εικόνες της καταστροφής αποτυπώθηκαν στη μνήμη του. = χαράζω. αποτύπωση* η.

μεταφορική σημασία

στη σημασία αυτή χρησιμοποιείται μόνο στην παθητική φωνή ΠΡΟΣΟΧΗ: δεν αναφέρεται στη διάθεση!

ενδεικτικός κατάλογος συνθέτων

- Σύνθετα με ανα-²**
- προς τα επάνω**
αναδύομαι
ανάδυση
 - επανάληψη ενέργειας**
αναδασώνω
αναδάσωση
αναδημιουργώ
 - επιτακτική σημασία**
ανακράζω

Α -αν-¹ ανα-¹ & ά- άν-¹ ανά-¹: στερεητικό πρόθημα που δηλώνει ❶ το αντίθετο από αυτό που εκφράζει το β' συνθ.: άκακος. ❷ την απουσία αυτού που εκφράζει το β' συνθ.: ανελευθερία. κατάλογο σελ. 10.

άβατος -η -ο: αυτός στον οποίο δεν μπορεί κπ να περάσει ή να περπατήσει: Από αυτό το σημείο το μονοπάτι γίνεται ~ λόγω της πυκνής βλάστησης. **άβατο** το: εκκλησιαστικός που απαγορεύει την είσοδο γυναικών στο Άγιο Όρος.



Από το στερεητ. ά + βατός < βαίνω «προχωρώ».

αβρός -ή -ό: ❶ αυτός που έχει ευγενικούς τρόπους ≠ αγνής = λεπτός, ευγενής: Είναι πάντα ~ με τις γυναίκες. ❷ αυτός που έχει ως γνώρισμα τη λεπτότητα: ~ χέρι = απαλός ≠ τραχύς, σκληρός. **αβρά** (επίρρ.). **αβρότητα** η = αβροφροσύνη.

άβυσσος η: ❶ έκταση 2.000 έως 6.000 μέτρα κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. ❷ απότομο και βαθύ χάσμα του εδάφους: Αντικρίσαμε με τρόπο μια άβυσσο. = βάραθρο. ❸ (μτφ.) για τελείως διαφορετικές αντιλήψεις: Μας χωρίζει ~. = χάος. **αβυσσαλέος -α -ο**. **αβυσσαλέα** (επίρρ.).



Από το ΑΕ επίθ. άβυσσος (στερεητ. ά + βυσσός, ποιητικός τ. του ουσ. βυθός) «αυτός που δεν έχει βυθό».

αγαθός -ή -ό: ❶ αυτός που τον διακρίνει καλοσύνη = άκακος, καλός ≠ κακός, πονηρός, πανούργος. ❷ (κακός.) αυτός που τον διακρίνει αφέλεια: Είναι λίγο ~, πιστεύει ό,τι του πουν. = αφελής. **αγαθά** (επίρρ.). **αγαθό** το: ❶ συνήθ. πληθ. ό,τι ικανοποιεί γενικά τις ανθρώπινες ανάγκες: Ο σύγχρονος άνθρωπος έχει στη διάθεσή του πολλά ~. ❷ φιλος ≠ κακό κάθε αξία που κατέχει ύψιστη θέση στην ατομική ή κοινωνική ζωή: Η ελευθερία είναι ένα από τα μεγαλύτερα ~. **αγαθότητα** η. **αγαθοσύνη** η.

αγαλλίαση η: μεγάλη και έντονη χαρά = ευχαρίστηση: Όταν την είδε, αισθάνθηκε ~. **αγάλλομαι & αγαλλιάζω** (αμτβ.): νιώθω αγαλλίαση.

άγαλμα το: ❶ τρισδιάστατο ομοίωμα ολόσωμης μορφής ανθρώπου ή ζώου: Ο Ερμής του Πραξίτελη είναι αξιοθαύμαστο ~. ❷ (μτφ.) ακίνητος και αμίλητος από έκπληξη: Μόλις το άκουσα, έμεινα ~. = άναυδος, εμβρόντητος. **αγαλμάτινος -η -ο**: αυτός που αναφέρεται σε ή μοιάζει με άγαλμα: ~ ομοίωμα / κορμί. **αγαλματένιος -η -ο**: αυτός που μοιάζει με άγαλμα. **αγαλματίδιο** το = ειδώλιο.



Από το ΑΕ ρ. αγάλλομαι «είμαι ευχαριστημένος».

αγανακτώ & αγανακτώ • μππ. **αγανακτισμένος & -χτισμένος**: (αμτβ.) θυμώνω πολύ για κπ άδικο, προσβλητικό ή ανυπόφορο = εκνευρίζομαι, εξοργίζομαι: Αγανάκτησαν όλοι με την αγένειά του.

αγανάκτηση & αγανάχτηση η = θυμός, οργή. **αγάπη** η: ❶ συναίσθημα συμπάθειας, φιλίας, στοργής ή ενδιαφέροντος για κπ ή κτ ≠ μίσος, έχθρα, αντιπάθεια. ❷ το ερωτικό συναίσθημα = έρωτας. ❸ έντονο ενδιαφέρον για κπ δραστηριότητα που μας ευχαριστεί: ~ για τη μουσική.

αγαπώ & -άω -ιέμαι: (μτβ. & με παράλ. αντικ.) αισθάνομαι αγάπη ≠ μισώ: Πιο πολύ αγαπούσε το στερονοπαίδι του. Το αγαπημένο μου σπορ είναι το κολύμπι. **αγαπητός -ή -ό**: αυτός που τον αγαπάνε όλοι. **αγαπητικός** ο, **-ιά** η: [παρωχ.] πρόσωπο που έχει ερωτική σχέση με κπ. **αγαπησιόλης -α -ικο**: αυτός που είναι τρυφερός και εκδηλωτικός. **αγαπησιόλικα** (επίρρ.).

αγγείο¹ το: στην αρχαιότητα, δοχείο φορητό: μελανόμορφο/ερυθρόμορφο ~.

αγγείο² το: πολύ λεπτός σωλήνας του σώματος ανθρώπων και ζώων, που μεταφέρει το αίμα: αιμοφόρο ~.

αγγελία η: σύντομο δημοσίευμα στον Τύπο που γνωστοποιεί ένα γεγονός, την προσφορά ή τη ζήτηση ενός πράγματος ή μιας υπηρεσίας: Συγχαρητήρια! Διάβασα στις μικρές ~ ότι παντρεύεσαι. Έβαλα ~ για να πουλήσω το αυτοκίνητό μου. σχ. **άγγελος**.

αγγελιοφόρος & αγγελιαφόρος ο: πρόσωπο που φέρνει ειδήσεις: Ο ~ παρέδωσε το μήνυμα. = [επίσ.] άγγελος. σχ. **άγγελος**.

άγγελος ο: ❶ ΘΡΗΣΚ επουράνιο άυλο ον που εκτελεί τη βούληση του Θεού. ❷ (μτφ.) καλός και πονόψυχος άνθρωπος: Η νοσοκόμα αυτή είναι ένας ~ - μου συμπαράσταθη πολύ. ❸ (μτφ.) εξαιρετικά όμορφος: Είναι πανέμορφη, ~ σωστός! ❹ [επίσ.] πρόσωπο που φέρνει ειδήσεις: ~ καλών ειδήσεων = αγγελιοφόρος. **αγγελικός -ή -ό**. **αγγελικά** (επίρρ.).

Από τη λ. άγγελος της ΑΕ (με αρχική σημασία «αυτός που μεταφέρει ειδήσεις») παράγεται η λ. **άγγελλω** («φέρνω ειδήση»). Από την τελευταία προέκυψε η ειδικότερη σημασία «αυτός που μεταφέρει και εκτελεί τη θέληση του Θεού», και από αυτήν, η μτφ. σημασία, στην οποία τα χαρακτηριστικά των αγγέλων (ωραία μορφή, καλοσύνη κτλ.) χρησιμοποιούνται για χαρακτηρισμό ανθρώπων (σημ. 2 και 3 του λήμματος **άγγελος**). Στη ΝΕ, με τη σημ. 1 συνδέονται τα **αγγελικός, αγγελικά, αγγελάω** κτλ., ενώ με τη σημ. 4 τα **αγγελιοφόρος, αγγελτήριο, αγγελία, άγγεμμα** κτλ.

α-
ά- → α-
αβαθής → α-
αβαθός → α-
αβασάνιστα → α-
αβασάνιστος → α-
αβασίλευτος → α-
αβάσιμα → α-
αβάσιμος → α-
αβάσταχτα → α-
αβάσταχτος → α-
άβατο → άβατος
άβατος
αβάφτιστος → α-
άβγαλτος → α-
*αβγό → αβγό
αβέβαια → α-
αβέβαιος → α-
αβεβαιότητα → α-
αβίαστα → α-
αβίαστος → α-
αβιταμίωση → α-
αβιώτος → α-
αβλαβής → α-
αβλαβώς → α-
αβοήθητα → α-
αβοήθητος → α-
άβολα → α-
άβολος → α-
άβουλα → α-
αβουλία → α-
άβουλος → α-
αβρά → αβρός
άβραστος → α-
άβραχτος → α-
αβρός
αβρότητα → αβρός
αβυσσαλέα → άβυσσος
αβυσσαλέος → άβυσσος
άβυσσος
αγαθά → αγαθός
αγαθό → αγαθός
αγαθοποιός → ποιώ
αγαθός
αγαθοσύνη → αγαθός
αγαθότητα → αγαθός
αγαθοφέρον → σχ. φέρνω
αγαλλιάζω → αγαλλίαση
αγαλλίαση
αγάλλομαι → αγαλλίαση
άγαλμα
αγαλματένιος → άγαλμα
αγαλματίδιο → άγαλμα
αγαλμάτινος → άγαλμα
άγαμος → α-
αγανακτηση → αγανακτώ
αγανακτώ
αγανάχτηση → αγανακτώ
αγανακτώ
αγανάχτω → αγανακτώ
αγάπη
αγαπησιόλης → αγάπη
αγαπησιόλικα → αγάπη
αγαπητικιά → αγάπη
αγαπητικός → αγάπη
αγαπητός → αγάπη
αγαπώ → αγάπη
αγαπώ → αγάπη
αγγειοπλάστης → σχ. πλάθω
αγγελία
αγγελιαφόρος → αγγελιοφόρος
αγγελλος
αγγελικά → άγγελος
αγγελικός → άγγελος
αγγελιοφόρος
άγγελος

ΛΗΜΜΑΤΑ ΜΕ Α- ΣΤΕΡΗΤΙΚΟ

αβαθής	αδιάφνευστος	άμαχος	ανοργάνωτα	ασυγκίνητα
αβαθώς	αδικαιολόγητα	άμεμπτα	ανοργάνωτος	ασυγκίνητος
αβασάνιστα	αδικαιολόγητος	άμεμπτος	ανόρεχτα	ασυγγώρητα
αβασάνιστος	αδιόρατος	αμετάβλητος	ανόρεχτος	ασυγγώρητος
αβασίλευτος	αδίστακτα	αμετανόητος	άνοστος	ασυμβίβαστα
αβάσιμα	αδίστακτος	αμετάπειστος	ανύπαρκτος	ασυμβίβαστος
αβάσιμος	αδίσταχτα	αμιλήτος	ανυπολόγητος	ασύμμετρα
αβάσταχτα	αδίσταχτος	άμοιρος	ανυτόμονα	ασύμμετρος
αβάσταχτος	αδόκιμα	άμυαλος	ανυτόμονος	ασύμφωνος
αβάφτιστος	αδόκιμος	αμύητος	ανύποπτα	ασυνεπής
άβγαλτος	άδολα	ανακόλουθος	ανύποπτος	ασυνεπώς
αβέβαια	άδολος	ανακριβής	ανυπόφορα	άτοκα
αβέβαιος	αδόμητος	ανάλατος	ανυπόφορος	άτοκος
αβίαστα	αδούλωτος	αναμάρτητος	ανυποψίαστα	άυλος
αβίαστος	αζήτητος	αναμφίβολος	ανυποψίαστος	άυπνος
αβίωτος	αζύμιστος	αναμφισβήτητα	ανυποψίαστος	αφάγωτος
αβλαβής	αζύμιωτος	αναμφισβήτητος	ανώριμος	άφθαρτος
αβλαβώς	αήτητος	αναντικατάστατος	αξέχαστα	αχαλίνωτα
αβοήθητα	άηχος	αναντίστοιχος	αξέχαστος	αχαλίνωτος
αβοήθητος	άθελα	αναξιόπιστος	άοπλος	άγαρα
άβολα	αθέλητος	αναξιοπρεπής	αόρατος	άγαρος
άβολος	αθέμιτα	αναξιοπρεπώς	άοσμος	αχόρταγα
άβουλα	αθέμιτος	ανάξιος	απάνθρωπος	αχόρταγος
άβουλος	άθεις	αναποφάσιστα	απαράβιατα	άχτιστος
άβραστος	αθεράπευτος	αναποφάσιστος	απαράβιατος	άπουσια
άβρεχτος	αθεώρητος	αναρμόδιος	απαράβιαστος	αβεβαιότητα
άγαμος	αθόρυβος	ανάρμοστος	απαράδεκτα	αβιταμίωση
αγέλαστος	άθραυστος	ανασφαλής	απαράδεκτος	αβουλία
αγέννητος	άθρησκος	ανεκτίμητος	απαράλλακτα	αγνωμοσύνη
αγέραςτος	ακαθάριστος	ανέκφραστος	απαράλλακτος	αδιαφάνεια
άγευστος	ακάθαρτος	ανέλπιδος	απαρηγόρητα	αζημιώτο
αγιάτρευτος	ακαθόριστος	ανέλπιτος	απαρηγόρητος	αθεϊσμός
αγίνοτος	άκαιρος	ανέμελα	απειθαρχος	αθεϊστής
άγλυκος	άκαμπτα	ανέμελος	απειθαρχώ	ακαθαροσία
αγνώμονας	άκαμπτος	ανέντιμα	απέθαντος	ακαμψία
αγνώριστος	ακανόνιστος	ανέντιμος	απερίγραπτος	αλάθητο
αγοράματος	άκαρπος	ανεξάντλητος	απερίγραπτος	ανάθεια
άγραφος	ακατάβλητα	ανεξέλεγκτα	απεριόριστος	αναβροχιά
άγραφτος	ακατάβλητος	ανεξέλεγκτος	απίστευτα	ανακολούθια
αγύμναστος	ακατάδεκτος	ανεξόδοος	απίστευτος	ανακριβεία
αδάμαστος	ακατάδεχτος	ανεπαρκής	άπιστος	αναντιστοιχία
αδέξια	ακατάληπτα	ανεπαρκώς	απλήρωτος	αναξιοπρέπεια
αδέξιος	ακατάληπτος	ανέπαφος	άπληστα	αναποφασιστικότητα
αδέσημευτος	ακαταμάχητος	ανεπίδεκτος	άπληστος	ανασφάλεια
άδετος	ακατανίκητος	ανεπιθύμητος	άπλυτος	ανεμελία
αδημιούργητος	ακατανόητος	ανεπίσημα	απολίτιτος	ανεπιμότητα
αδημοσίευτος	ακατάπαυστος	ανεπίσημος	απονήρευτα	ανεπάφκεια
αδιάβατος	ακαταπρόσητος	ανεπίσημως	απονήρευτος	ανευθυνότητα
αδιάβλητα	ακατοίκητος	ανεπίτρεπτος	απρόβλεπτος	ανικανότητα
αδιάβλητος	ακατονόμαστος	ανεπρόκοπος	απροσδόκητος	ανισότητα
αδιάβροχο	ακατόρθωτος	ανεύθυνος	απρόσεκτα	ανισογανωσιά
αδιάβροχος	άκεφος	ανέφελος	απρόσεκτος	ανορεξία
αδιαίρετο	ακήρυκτος	ανέφικτα	απρόσεχτα	ανοριμότητα
αδιαίρετος	ακήρυχτος	ανέφικτος	απρόσεχτος	απανθρωπία
αδιάλειπτος	ακίνδυνος	ανήθικα	άρρυθμα	απειθαρχία
αδιαλείπτως	άκληρος	ανήθικος	άρρυθμος	απεραντοσύνη
αδιάλυτος	ακλόνητος	ανήκουστος	ασαφής	απιστία
αδιαμαρτύρητα	ακοινώνητος	ανήλικος	ασαφώς	απληστία
αδιανόητος	ακούνητος	άσημος	άσεμνα	απλυσία
αδιάντροπα	ακούραστος	ανήξερος	άσεμνος	απροσεξία
αδιάντροπος	άκριτα	ανιάτος	ασήκωτος	αρρυθμία
αδιάρρηκτα	άκριτος	ανικανος	ασήμαντος	ασάφεια
αδιάρρηκτος	άκριτος	ανίκητος	άσημος	ασημαντικότητα
αδιάσειστα	άκτιστος	άνισα	άσκοπα	αστάθεια
αδιάσειστος	ακυβέρνητος	ανισόροπος	άσκοπος	ασυμμετρία
αδιάσπαστος	αλάνθαστα	άνισος	άσταθής	ασυμφωνία
αδιαφανής	αλάνθαστος	άνισος	άσταθώς	ασυνέπεια
αδιαφανώς	αλύπητα	ανίσχυρα	ασταθώς	αίτηνια
αδιάφθορος	αλύπητος	ανίσχυρος	αστήρικτος	αφθαροσία
	αμαθής	ανόθευτος	αστήριχτος	

αγγίζω -ομαι: (μτβ.) ❶ ακουμπώ κπ ή κτ με το χέρι: *Μην αγγίζετε τα εκθέματα του μουσείου!* ❷ γεύομαι, δοκιμάζω: *Μα ούτε που άγγιξες το φαγητό σου!* ❸ (μτφ.) συγκινώ: *Η μουσική του μας άγγιξε όλους.* **άγγιγμα** το.

αγέλη η: ομάδα από μεγάλα ζώα του ίδιου είδους (π.χ. άλογα, λύκοι), που ζουν, μετακινούνται ή βόσκουν ομαδικά: *Μια ~ λύκων επιτέθηκε στα πρόβατα.* = κοπάδι.

αγενής -ής -ές: αυτός που δεν έχει καλούς τρόπους = άξεστος ≠ ευγενής, ευγενικός: *Είναι τόσο ~, που δε λέει ούτε καλημέρα.* **αγενώς** (επίρρ.). **αγένεια** η: έλλειψη καλών τρόπων ≠ ευγένεια.



Η κλίση των επιθ. σε **-ής -ής -ές** είναι: γεν. -ούς, πλθ. ον. & αιτ. αρσ. & θηλ. -είς, ουδ. -ή, γεν. -ών. Τα παραθετικά τους σχηματίζονται σε **-έστερος** (συγκρ.) και **-έστατος** (υπερθ). Ανάλογη είναι και η κλίση των επιθ. σε **-ης -ης -ες**.

αγέρωχος -η -ο: ❶ αυτός που τον χαρακτηρίζει περηφάνια και επιβλητικότητα: *~ ματιά.* ❷ (καταχρ.) αυτός που φέρεται υπεροπτικά = ακατάδεχτος, αλαζονικός: *Μας προσπέρασε με ύφος ~.* **αγέρωχα** (επίρρ.).

αγεφύρωτος -η -ο: αυτός που έχει με κπ άλλο αντίθεση τόσο μεγάλη, που είναι αδύνατο να ξεπεραστεί: *Τους χωρίζει χάσμα ~ στις απόψεις.*

αγιογραφία η: ❶ η τέχνη της απεικόνισης ιερών προσώπων ή θρησκευτικών σκηνών: *Σπουδάξει ~.* ❷ (συνεκδ.) ζωγραφική απεικόνιση με θρησκευτικό θέμα: *Εκκλησία με καταπληκτικές ~.* **αγιογράφος** ο, η. **αγιογράφιση** η.

άγιος -α & αγία -ο: ❶ ΘΡΗΣΚ (για πρόσ.) αυτός που έζησε ζωή αφιερωμένη στον Θεό και τιμάται από τη χριστιανική εκκλησία, καθώς και ο ναός που είναι αφιερωμένος σε αυτόν: η *Αγία Ειρήνη*. Ο *Άγιος Δημήτριος της Θεσσαλονίκης είναι λαμπρός ναός.* ❷ ΘΡΗΣΚ αυτός που σχετίζεται με τον Θεό και τους αγίους ή τη λατρεία τους: *οι Άγιοι Τόποι.* ❸ άνθρωπος που έζησε ή ζει σαν άγιος: *Η γιαγιά μου ήταν άγια γυναίκα.* = ευσεβής, ενάρετος. **άγια** (επίρρ.): πολύ καλά: *~ έπραξες που τον έδιωξες, έτσι που σου φερόταν!* **καλά και ~:** πολύ καλά, λαμπρά. **αγιάζω -ομαι** • αόρ. *αγίασα* & [λαϊκ.] *άγιασα:* ❶ (μτβ.) ευλογώ κτ ραντίζοντάς το με αγιασμένο νερό: *Τα Θεοφάνια ο παπάς αγίασε όλα τα σπίτια του χωριού.* **ο σκοπός αγιάζει τα μέσα:** αν ο σκοπός είναι υψη-

λός, δικαιολογείται η χρήση ακόμη και ανεπίτρεπτων μέσων. ❷ (αμτβ.) γίνομαι άγιος. **αγιασμός** ο: ❶ η ακολουθία με την οποία ο ιερέας αγιάζει το νερό, με το οποίο θα ραντίσει και θα ευλογήσει κπ ή κτ, και η αντίστοιχη τελετή: *Στην αρχή του σχολικού έτους γίνεται ~ στα σχολεία.* ❷ το αγιασμένο νερό = **αγίασμα:** *Έχει ~ σε ένα μπουκαλάκι.* **αγιότητα** η. **αγιοσύνη** η. **αγίασμα** το = αγιασμός (σημ. 2).

αγκάθι το: ❶ σκληρή μυτερή προεξοχή φυτού σαν βελόνα: *Τοιπήθηκα στ' αγκάθια της ακακίας.* **ξυπόλυτος στ' αγκάθια:** για όσους εκτίθενται σε κίνδυνο χωρίς προφυλάξεις. ❷ λεπτό και μυτερό κόκαλο ψαριού: *Μου στάθηκε ένα ~ στον λαμίο.* **αγκαθωτός -ή -ό:** αυτός που είναι γεμάτος αγκάθια = ακανθώδης. **αγκάθινος & [επίσ.] ακάνθινος -η -ο:** αυτός που είναι φτιαγμένος από αγκάθια: *το ~ στεφάνι του Χριστού.* **ακανθώδης -ης -ές:** ❶ = αγκαθωτός. ❷ (μτφ.) αυτός που είναι πολύ δύσκολος και απαιτεί ιδιαίτερο χειρισμό: *~ ζήτημα.* **σχ. αγενής.**

Από το ΑΕ *ακάνθιον*.

αγκαλιά η: ❶ χώρος ανάμεσα στον κορμό και τα λυγισμένα χέρια ενός ανθρώπου = στήθος, αγκάλη: *Έπεσε στην ~ μου.* ❷ σφιξίμο ή κλείσιμο στην αγκαλιά κπ: *Μας υποδέχτηκε με αγκαλιές και φιλία.* = αγκαλιασμοί, εναγκαλισμός. ❸ ποσότητα ενός πράγματος που χωράει σε μια αγκαλιά: *Φέρε μια ~ ξύλα!* ❹ (ως επίρρ.) μαζί με, έχοντας στην αγκαλιά μου: *Κοιμάται ~ με την κούκλα της.* = αγκαλιαστά. **αγκαλιάζω -ομαι:** (μτβ.) ❶ βάζω κπ ή κτ στην αγκαλιά μου: *Αγκάλιασε το παιδί.* ❷ (μτφ.) περιβάλλω, τυλίγω: *Το αγιόκλημα ~ τον φράχτη.* ❸ (μτφ.) περιβάλλω με στοργή: *Όλο το χωριό αγκάλιασε τους πρόσφυγες.* **αγκάλιασμα** το. **αγκάλη** η = αγκαλιά (σημ. 1).

αγκύλη η: καθένα από τα σύμβολα [] που χρησιμοποιούνται σε ζεύγη και δηλώνουν διάφορες (γλωσσικές, μαθηματικές κτλ.) σχέσεις.

Από το ΑΕ επίθ. *αγκύλος* «γαμψός».

άγκυρα η: εξάρτημα πλοίου ή βάρκας σαν τεράστιο αγκίστρι που το ρίχνουν στον βυθό με αλυσίδα ή χοντρό σχοινί, για να κρατάει το πλεούμενο στη θέση που είναι αραγμένο. **αγκυροβολώ:** (αμτβ.) ρίχνω την άγκυρα στον βυθό = αράζω. **αγκυροβόλημα** το & **αγκυροβόληση** η.

άγγιγμα → αγγίζω
αγγίζω
αγέλαστος → αγέλη
αγένεια → αγενής
αγενής
αγέννητος → αγενώς
αγενώς → αγενής
αγέραςτος → αγέρωχος
αγέρωχος → αγένωτος
άγευστος → αγεφύρωτος
άγια → άγιος
αγιάζω → άγιος
αγίασμα → άγιος
αγιασμός → άγιος
αγιάτρευτος → αγίωτος
αγίωτος → αγιογράφηση
αγιογραφία
αγιογράφος → αγιογράφος
άγιος
αγιοσύνη → άγιος
αγιότητα → άγιος
αγκάθι
αγκάθινος → αγκάθι
αγκαθωτός → αγκάθι
αγκάλη → αγκαλιά
αγκαλιά
αγκαλιάζω → αγκαλιά
αγκάλιασμα → αγκαλιά
αγκύλη
άγκυρα
αγκυροβόλημα → άγκυρα
αγκυροβόληση → άγκυρα
αγκυροβολώ → άγκυρα

αγκώνας
αγκωνιά → αγκώνας
άγλικος → αγνά → αγνός
άγνοια → αγνώω
αγνούμενη → αγνώω
αγνούμενος → αγνώω
αγνός
αγνότητα → αγνός
αγνώω
αγνώμονας → αγνώμοσύνη → αγνώμων
αγνώμων → αγνώμοσύνη
αγνώριστος → αγνώστο → άγνωστος
άγνωστος
άγνος
αγορά
αγοράζω → αγορά
αγοραστής → αγορά
αγοραστικά → αγορά
αγοραστικός → αγορά
αγοραστικότητα → αγορά
αγοράστρια → αγορά
αγόρι
αγορίστικα → αγόρι
αγορίστικος → αγόρι
αγουρίδα → άγουρος
άγουρος
αγουρωτός → άγουρος
αγοράματος → αγράφος → αγράφτος → αγρία → άγιος
αγριάδα → άγιος
αγριέμα → άγιος
αγριεύω → άγιος
άγιος
αγριότητα → άγιος
αγριωπά → άγιος
αγριωπός → άγιος
αγρίως → άγιος

αγκώνας ο: ❶ η άρθρωση στο μέσο του μπράτσου του ανθρώπου και (συνειδ.) η εξωτερική γωνία που σχηματίζεται στην άρθρωση αυτή: *Έχει τους ~ ακουμπισμένους στο τραπέζι.* ❷ (κατ' επέκτ.) το τμήμα του μανικιού που σκεπάζει τον αγκώνα: *Σακάκι τριμμένο στους ~.* **αγκωνιά η:** χτύπημα με τον αγκώνα.

αγνός -ή -ό: ❶ αυτός που δεν έχει υστεροβουλία ή δόλο: *Είναι ~ άνθρωπος και δεν πρόκειται να σε γελάσει.* = τίμιος, ειλικρινής. ❷ αυτός που δεν έχουν αλλοιωθεί οι ιδέες ή ο χαρακτήρας του: ~ ιδεολόγος = γνήσιος, αληθινός. ❸ (για προϊόντα) αυτός που δεν έχει νοθευτεί: ~ μέλι = ανόθευτος. **αγνά** (επίρρ.). **αγνότητα η.**

αγνώω -ούμαι • μπλ. αγνοημένος: (μτβ.) ❶ δε γνωρίζω ≠ γνωρίζω, ξέρω: ~ το περιεχόμενο της επιστολής. ❷ δε δίνω σημασία: *Αγνόησαν τις προτάσεις μας.* = αδιαφορώ. *Υστερα από τόση δόξα, ζει αγνοημένος σε ένα χωριό.* = περιφρονώ. **άγνοια η • γεν. & [λόγ.] αγνοίας:** το να αγνοεί (σημ. 1) κανείς κτ ≠ γνώση: *Έχει πλήρη ~ των γεγονότων.* **εν αγνοία κάποιου:** χωρίς να το γνωρίζει κτ ≠ εν γνώσει κτ: *Μην ξανανοίξεις το συρτάρι ~ μου!* **αγνούμενος ο, -η η:** πρόσωπο του οποίου τα ίχνη έχουν χαθεί και δεν έχει δώσει ακόμη σημεία ζωής: *Δεν είναι γνωστός ο ακριβής αριθμός των αγνοουμένων από το ναυάγιο.*

αγνώμοσύνη η: έλλειψη διάθεσης για αναγνώριση ή για ανταπόδοση ευεργεσίας = αχαριστία ≠ ευγνωμοσύνη: *Η ~ εκείνου που ευεργετήθηκε προκαλεί πικρία στον ευεργέτη.* **αγνώμων & [οικ.] -ονας -ων -ον =** αχάριστος.

άγνωστος -η -ο: αυτός του οποίου αγνοούμε την ύπαρξη, τις ιδιότητες ή τα γνωρίσματα ≠ γνωστός: *Το θύμα ήταν άντρας, άγνωστων λοιπών στοιχείων.* **άγνωστος ο:** ❶ πρόσωπο που συναντάμε πρώτη φορά ή που δε γνωρίζουμε την ταυτότητά του = ξένος: *Μη μιλάς σε αγνώστους!* ❷ μαθ μέγεθος που εμφανίζεται σε πρόβλημα και του οποίου ζητείται ο προσδιορισμός: *Ο ~ χ. άγνωστο* το: τόπος τον οποίο δεν έχουμε επισκεφτεί ή κατάσταση από την οποία δεν έχουμε εμπειρίες: *Πάμε στο ~ με βάρκα την ελπίδα. Τον φοβίζει το ~.*

άγνος -η -ο: ❶ (για τόπο) αυτός που δεν παράγει γεωργικά προϊόντα = χέρσος ≠ εύφορος, γόνιμος: ~ χωράφι. ❷ (μτφ.) αυτός που δε φέρνει αποτέλεσμα: ~ συζήτηση = άκαρπος, ατελέσφορος.

αγορά η: ❶ απόκτηση αγαθών με καταβολή χρη-

μάτων και το ίδιο το αγαθό που αποκτητείτα ≠ πώληση: *Η ~ πρώτη κατοικίας δε φορολογείται.* *Σήμερα έκανα μια καλή ~.* ❷ το σύνολο των αγοραπωλησιών, καθώς και των επαγγελματιών που σχετίζονται με την αγορά (έμποροι κτλ.): *Μετά τις γιορτές η ~ ήταν πεσμένη.* *Έχει την εκτίμηση όλης της ~.* ❸ (ειδικ.) τα μαγαζιά: *Πήγα στην ~ για ψώνια.* ❹ ιστ το κέντρο της δημόσιας ζωής στις αρχαίες ελληνικές πόλεις. **αγοράζω -ομαι:** (μτβ.) αποκτώ κτ καταβάλλοντας χρήματα ≠ πουλώ = προμηθεύομαι, πωνίζω, παίρνω: ~ εμπορεύματα / τρόφιμα. **αγοραστής ο, -άστρια η** ≠ πωλητής. **αγοραστικός -ή -ό. αγοραστικά** (επίρρ.). **αγοραστικότητα η.**

Η λ. αγορά προέρχεται από το ΑΕ ρ. *άγειρω* «συγκεντρώνω» και η αρχική σημασία της ήταν «συγκέντρωση λαού». Συνεκδοχικά απέκτησε και τη σημασία «τόπος της συγκέντρωσης». Αντίστοιχα, η αρχική σημασία του *αγοράζω* ήταν «συναίρω στην αγορά».

αγόρι το: ❶ αρσενικό παιδί: *Στην τάξη μας υπάρχουν λίγα ~. ≠ κορίτσι.* *Έχει δύο ~. = γιος ≠ κόρη.* ❷ [οικ.] ερωτικός σύντροφος αρσενικού γένους ≠ κορίτσι: *Έφηνε με το ~ της.* **αγορίστικος -η -ο:** αυτός που αναφέρεται ή ταιριάζει σε αγόρι ≠ κορισιστικός: ~ φωνή / τρόποι. **αγορίστικα** (επίρρ.): *Ντύθηκε ~.*

άγουρος -η -ο: ❶ (για καρπούς) αυτός που δεν έχει ωριμάσει = αγίνωτος ≠ ώριμος, γινωμένος: ~ μήλο. ❷ (μτφ., για πρόσ.) αυτός που δεν ωρίμασε ακόμη σωματικά ή πνευματικά = ανώριμος, άπειρος ≠ ώριμος, μεστός, έμπειρος: ~ παλικαράκι. **αγουρίδα η:** άγουρος καρπός. **αγουρωτός -ή -ό.**

Τόσο η λ. *άγουρος* όσο και η λ. *αγόρι* προέρχονται από την ΑΕ *άωρος* «ατός που δεν είναι στην ώρα του, όχι ώριμος».

άγιος -α -ο: ❶ (για ζώα ή φυτά) αυτός που δεν έχει υποστεί την παρέμβαση του ανθρώπου: ~ άλογο ≠ εξημερωμένος. ~ βλάστηση. ≠ ήμερος ❷ αυτός που προξενεί φόβο ≠ ήμερος: ~ όψη. ❸ (για κατάσταση ή φαινόμενο) αυτός που χαρακτηρίζεται από μεγάλη ένταση ή σφοδρότητα: ~ ξυλοδαμός / αέρας. ❹ (για υλικό αντικ.) αυτός που έχει μικρές ανωμαλίες στην επιφάνειά του: ~ επιδερμίδα = τραχύς ≠ λείος, απαλός. ❺ (για πρόσ.) αυτός που βρίσκεται σε πρωτόγονο επίπεδο πολιτισμού: *οι ~ φυλές της*

Αφρικής = πρωτόγονος. **άγρια** (επίρρ.) **αγρίως** (επίρρ., μόνο στις σημ. 2 & 3). *Τον κοίταξε ~. Ξυλοκοπήθηκε ~.* **αγριότητα** η: ❶ η ιδιότητα του άγριου: *Κατέστειλαν την εξέγερση με μεγάλη ~.* ❷ **συνήθ. πληθ.** (συνεκδ.) πολύ σκληρή και απάνθρωπη πράξη = ωμότητα, θηριωδία: *Οι επιδρομείς διέπραξαν αγριότητες.* **αγριάδα** η: (για άnthρ. ή ζώο) σκληρότητα στο παρουσιαστικό ή στη συμπεριφορά: *Τα λόγια του ήταν όλο ~.* **αγριεύω -ομαι**: ❶ (μτβ.) κάνω κπ επιθετικό: *Την αγρίεψες τη γάτα και γι' αυτό σε γρατσούνισε.* = εξαγριώνω. ❷ (αμτβ.) γίνομαι επιθετικός: *Το σκυλί ~, μόλις το πειράξει κανείς.* ❸ **παθ.** (αμτβ.) φοβάμαι: *Αγριεύτηκα μέσα στο σκοτάδι.* ❹ (αμτβ.) έχω ή παίρνω άγρια όψη: *Αγρίεψες με τη γενειάδα.* ❺ (αμτβ., κυρ. για καιρικές συνθήκες) γίνομαι χειρότερος = χειροτερεύω, επιδεινώνομαι: *Ο καιρός ~ και το πάει για καταιγίδα.* **αγρίεμα** το. **αγριοπός -ή -ό. αγριοπά** (επίρρ.).

Η ΑΕ λ. *άγριος* παράγεται από τη λ. *άγρός* και είχε τη σημασία «αυτός που ζει στους αγρούς».

αγρός ο: ❶ έκταση γης κατάλληλη για καλλιέργεια = χωράφι. **αγρόν ηγόρασε**: για κπ που ενδιαφέρει για κτ σημαντικό. ❷ **πληθ.** η ύπαιθρος, σε αντιδιαστολή προς την πόλη: *Την άνοιξη οι ~ γεμίζουν λουλούδια.* **αγρότης** ο, **-ισσα** η: πρόσωπο που ασχολείται επαγγελματικά με σχετικές με τους αγρούς εργασίες: *Οι γεωργοί και οι κτηνοτρόφοι είναι ~.* **αγροτικός -ή -ό**: ❶ αυτός που έχει σχέση με τους αγρότες ή με το επάγγελμά τους: ~ *μηχανήματα / προϊόντα / συνεταιρισμός / νομοθεσία.* ❷ αυτός που βρίσκεται ή αναφέρεται στους αγρούς ≠ αστικός: ~ *έκταση / πληθυσμός / φυλακές.* **αγροτικό** το: ❶ υποχρεωτική υπηρεσία νέου γιατρού στην επαρχία: *Κάνει το ~ του σε ένα χωριό της Κοζάνης.* ❷ ημιφορητό για αγροτικές εργασίες. **αγροτιά** η: το σύνολο ή η κοινωνική τάξη των αγροτών: *Η ~ παλεύει για τα δικαιώματά της.*

άγρυπνος -η -ο: ❶ (για πρόσ.) αυτός που δεν κοιμάται ή δεν κοιμήθηκε τη νύχτα = άπνους, ξύπνιος, ξάγρυπνος: *Έμεινα ~ από την αγωνία.* ❷ αυτός που βρίσκεται σε κατάσταση ετοιμότητας: *διακριτική, αλλά ~ ματιά.* **άγρυπνα** (επίρρ. στη σημ. 2): *Παρακολούθω ~ την πρόοδό σας.* **αγρυπνώ**: (αμτβ.) μένω άγρυπνος: *Αγρυπνήσαμε εξαιτίας του σεισμού.* = ξαγρυπνώ ≠ κοιμάμαι. *Οι αστυνομικοί αγρυπνού-*

σαν για την τήρηση της τάξης. = επαγρυπνώ ≠ εφησυχάζω, αδρανάω. **αγρύπνια & αγρυπνία** η.

Η ΑΕ λ. *άγρυπνος* (σύνθετη από τα *άγρός + ύπνος*) είχε αρχική σημασία «αυτός που κοιμάται στους αγρούς».

αγχιστεία η: ΝΟΜ συγγένεια που δημιουργείται με τον γάμο (συγγένεια με τους συγγενείς του ή της συζύγου), συνήθ. στην έκφρ. **συγγένεια εξ αγχιστείας** (σε αντίθεση με τη συγγένεια εξ αίματος).

άγχος το • γεν εν. *άγχους*, πληθ. *άγχη*: έντονη κατάσταση αγωνίας για κτ ή κατάσταση ανασφάλειας γενικότερα: *Οι νέοι έχουν ~ για την επαγγελματική τους αποκατάσταση.* **αγχώνω -ομαι**: ❶ (μτβ.) προκαλώ άγχος: *Μου θυμίζεις κάθε τόσο τι πρέπει να κάνω και με ~!* ❷ **παθ.** (αμτβ.) κυριεύομαι από άγχος = ανησυχώ: *Μην αγχώνεσαι, όλα θα πάνε καλά!* **αγχωτικός -ή -ό & αγχώδης -ης -ες**: αυτός που προκαλεί ή που χαρακτηρίζεται από άγχος: *Δεν αντέχω τον ~ τρόπο ζωής.* **σχ. αγενής. αγχωτικά** (επίρρ.).

Όταν μιλάμε για πρόσωπα, **αγχωτικός** ή **αγχώδης** είναι αυτός που καταλαμβάνεται συχνά από άγχος. Εκείνος που έχει άγχος μόνο σε κτ δεδομένη στιγμή είναι **αγχωμένος**: *Αύριο δίνει εξετάσεις και είναι αγχωμένος.*

αγωγή η: ❶ σύνολο ενεργειών με σκοπό τη διαπαιδαγώγηση του ανθρώπου: *Η ~ δίνεται στο παιδί από την οικογένεια.* ❷ (συνεκδ.) τρόπος συμπεριφοράς ως αποτέλεσμα της διαπαιδαγώγησης = τρόποι, ανατροφή: *Έχει πολύ καλή ~.* ❸ ΙΑΤΡ μέθοδος θεραπείας: *θεραπευτική ~.* ❹ ΝΟΜ προσφυγή σε δικαστήριο για τη διεκδίκηση ή την προστασία δικαιώματος: *Έκανε ~ διαζυγίου.* **πολιτική ~**: ΝΟΜ ο συνήγορος εκείνου που κάνει την αγωγή. **σχ. διεξάγω.**

Από το ΑΕ ρ. *άγω*, το οποίο είχε αρχική σημασία «οδηγώ, μεταφέρω», ενώ σταδιακά απέκτησε τη σημ. «κατευθύνω» (κυριολ. & μτφ.) και στη συνέχεια αποτέλεσε βασική έννοια της Ηθικής σε συνάρτηση με το ήθος (χαρακτήρας, συμπεριφορά των ανθρώπων).

αγωγός ο: ❶ σωλήνας για υγρό ή αέριο: *Έσπασε ο ~ του νερού.* ❷ ΦΥΣ κάθε υλικό σώμα που επιτρέπει τη διέλευση ορισμένης ενέργειας (ηλεκτρικής, θερμικής κτλ.): *Το μέταλλο είναι*

αγρός
αγρότης → αγρός
αγροτιά → αγρός
αγροτικό → αγρός
αγροτικός → αγρός
αγρότισσα → αγρός
άγρυπνα → άγρυπνος
αγρυπνία → άγρυπνος
αγρύπνια → άγρυπνος
άγρυπνος → άγρυπνος
αγρυπνώ → άγρυπνος
αγύμναστος → αγχιστεία
άγχος
αγχώδης → άγχος
αγχώνω → άγχος
αγχωτικά → άγχος
αγχωτικός → άγχος
αγωγή
αγώγιμος → αγωγός
αγωγιμότητα → αγωγός
αγωγός

αγώνας
αγωνία
αγωνίζομαι → αγώνας
αγωνίσμα → αγώνας
αγωνιστής → αγώνας
αγωνιστικά → αγώνας
αγωνιστικότητα → αγώνας
αγωνίστρια → αγώνας
αγωνιώ → αγωνία
αγωνιώδης → αγωνία
αγωνιωδώς → αγωνία
αδάμαστος → α-
άδεια
αδειάζω → άδειος
αδειανός → άδειος
άδειος
αδέκαστα → αδέκαστος
αδέκαστος
αδελφή → αδελφός
αδελφή → αδελφός
αδελφικά → αδελφός
αδελφικός → αδελφός
αδελφός
αδελφοσύνη → αδελφός
αδελφότητα → αδελφός
αδελφώνω → αδελφός
αδένας
αδέξια → α-
αδέξια → αδέξιος
αδέξιος → α-
αδέξιος
αδεξιότητα → αδέξιος
αδερφή → αδελφός
αδέρφι → αδελφός
αδερφικά → αδελφός
αδερφικός → αδελφός
αδερφός → αδελφός
αδερφοσύνη → αδελφός
αδερφωμα → αδελφός
αδερφώνω → αδελφός
αδέσμευτος → α-
αδέσποτος
άдетος → α-
αδημούρητος → α-
αδημοσίευτος → α-

καλός ~ της θερμότητας. **αγώγιμος -η -ο:** ΦΥΣ αυτός που επιτρέπει τη διέλευση ενέργειας από μέσα του: ~ σώμα. **αγωγιμότητα η:** ΦΥΣ η ιδιότητα των σωμάτων να είναι αγωγοί (σημ. 2): *Ο χαλκός έχει μεγάλη ~.*

αγώνας ο: ❶ έντονη προσπάθεια, ατομική ή συλλογική, για την επίτευξη ενός δύσκολου σκοπού: *Έκανε μεγάλο ~ να περάσει στο πανεπιστήμιο.* **δικαστικός/απελευθερωτικός ~.** ❷ **ΑΘΛ Α. συναγωνισμός αθλητών με στόχο τη νίκη:** *Ήρθε πρώτος σε ~ δρόμου.* **Β. συνάντηση αντίπαλων ομάδων = παιχνίδι, ματς:** *Ο ~ έληξε ισόπαλος.* **αγωνίζομαι:** (αμτβ.) ❶ κάνω αγώνα (σημ. 1): *Αγωνίστηκε, για να σπουδάσει τα παιδιά του.* ❷ συμμετέχω σε αγώνα (σημ. 2): *Η ομάδα ~ εκτός έδρας.* **αγωνίσμα το:** άθλημα: *Το ~ της σκυταλοδρομίας είναι ομαδικό.* **αγωνιστής ο, αγωνίστρια η, αγωνιστικός -ή -ό. αγωνιστικά (επίρρ.). αγωνιστικότητα η.**

αγωνία η: ταραχή που οφείλεται στην αναμονή κπ εξέλιξης ή στην ανησυχία για το μέλλον: *Έχω ~ για τα αποτελέσματα.* **αγωνιώ •** μόνο ενστ. και πρτ.: έχω αγωνία = ανησυχώ: ~ για το ενδεχόμενο νέου σεισμού. **αγωνιώδης -ης -ες.** **σχ. αγενής. αγωνιωδώς (επίρρ.).**

άδεια η • γεν. & [λόγ.] αδείας: ❶ παραχώρηση σε κπ του δικαιώματος να πει ή να κάνει κτ = συγκατάθεση: *Ζητώ την ~ να μιλήσω.* ❷ (ειδικ.) διοικητική πράξη που παρέχει σε κπ το δικαίωμα για κπ δραστηριότητα, και το σχετικό έγγραφο: *πολεοδομική ~. ~ οδήγησης.* ❸ το δικαίωμα κπ να απουσιάζει από την εργασία ή την υπηρεσία του, και το χρονικό διάστημα της απουσίας: *Ο αρμόδιος υπάλληλος λείπει σε ~.*

Η ΑΕ λ. *άδεια* που αρχικά σήμαινε «αφοβία» και στη συνέχεια «ελευθερία και εξασφάλιση δικαιωμάτων», προέρχεται από το στερητ. *ά + δέος* «φόβος».

άδειος -α -ο: = αδειανός, κενός ≠ γεμάτος, πλήρης ❶ αυτός που δεν έχει περιεχόμενο: ~ *συρτάρι.* ❷ (για χώρο) αυτός που δεν έχει ανθρώπους ή έχει ελάχιστους: *Το λεωφορείο ήταν ~.* ❸ (μτφ.) αυτός που δεν έχει βαθύτερο συναισθηματικό ή πνευματικό περιεχόμενο: *Η ζωή του κυλάει ~, χωρίς σκοπό.* **αδειάζω:** ❶ (μτβ.) αφαιρώ από κτ όλο το περιεχόμενο ≠ γεμίζω: *Αδειασε τη βαλίτσα σου!* ❷ (αμτβ.) μένω άδειος ≠ γεμίζω: *Στη στιγμή τα πιάτα αδειασαν.* ❸ (αμτβ., για χώρο) μένω χωρίς ανθρώπους ≠ γεμίζω: *Τα χωριά αδειάζουν σιγά σιγά.* ❹ [λαϊκ.]

(μτφ., μτβ.) αφήνω κπ έκθετο: *Ο πρωθυπουργός άδειασε τον υπουργό ρίχνοντάς του την ευθύνη.* ❺ (μτβ.) [οικ.] έχω χρόνο: *Ο διευθυντής έχει δουλειά και δεν αδειάζει να σε δει.* = ευκαιρώ. **αδειανός -ή -ό =** άδειος.

αδέκαστος -η -ο: αυτός που δε μεροληπτεί = ακέραιος, δίκαιος: *Οι δικαστές πρέπει να είναι πάντα αδέκαστοι.* **αδέκαστα (επίρρ.).**

Από το στερητ. *ά + δεκάζω* «διαφθείρω» της ΑΕ ελλ.

αδελφός & -ρφος ο, αδελφή & -ρφη η, αδελφι & -ρφι το: ❶ πρόσωπο που γεννήθηκε από τους ίδιους γονείς ή μόνο από τον ίδιο πατέρα ή την ίδια μητέρα. ❷ *αρσ. & θηλ. καλόγερος* ή καλόγρια: *Η ~ Μαρία προσεύχεται.* ❸ *θηλ. νοσοκόμα:* ~, *μου δίνετε το θερμόμετρο;* **αδελφικός & -ρφικός -ή -ό:** ❶ αυτός που αναφέρεται στα αδέρφια: *Η ~ αγάπη είναι πολύ δυνατή.* ❷ (μτφ.) για πολύ θερμές ή αγνές σχέσεις και συναισθήματα: *Είναι ~ φίλες.* *Της έδωσε ένα ~ φιλί.* **αδελφικά & -ρφικά (επίρρ.). αδελφοσύνη & -ρφοσύνη η. αδελφώνω & αδερφώνω:** (μτβ.) συμφιλιώνω. **αδέρφωμα το. αδελφός -ή -ό:** αυτός που έχει κοινή καταγωγή, δεσμούς ή χαρακτηριστικά με κπ ή κτ άλλο: ~ *λαοί/γλώσσες/κόμματα.* **αδελφότητα η:** σύλλογος με σκοπό τη φιλανθρωπία ή την αλληλοϋποστήριξη.

Η ΑΕ λ. *αδελφός* παράγεται από το προσθετικό *ά + δελφός* «μήτρα» και σημαίνει «αυτός που βγήκε από την ίδια μήτρα».

αδένας ο: ΑΝΑΤ όργανο των ανθρώπων και των ζώων, που εκκρίνει ουσίες απαραίτητες για τη λειτουργία του οργανισμού: *ενδοκρινείς/σιελογόνοι/ιδρωτοποιοί αδένες.*

αδέξιος -α -ο: ❶ αυτός που δεν μπορεί να κάνει κτ σωστά ή επιτυχημένα ≠ επιδέξιος: *Είμαι ~ οδηγός.* ❷ αυτός που δεν έχει χάρη = άχαρος, άγαρμος: ~ *χορευτής.* **αδέξια (επίρρ.). αδεξιότητα η.**

αδέσποτος -η -ο: ❶ (για ζώο) αυτός που δεν έχει ιδιοκτήτη και περιφέρεται στους δρόμους: ~ *σκύλος.* ❷ (για σφαίρα, βλήμα) αυτός που δεν έχει σαφή προέλευση ή στόχο: *Σκοτώθηκε από ~ σφαίρα.*

Από το στερητ. *ά + δεσπότης* «κύριος, ιδιοκτήτης» της ΑΕ ελλ.

αδιάβαστος -η -ο: ❶ (για μαθητές) αυτός που δεν είναι προετοιμασμένος για το μάθημα ≠ διαβασμένος: *Πήγα στο σχολείο ~.* ❷ (μτφ.) αυτός που δεν έχει επαρκή πληροφόρηση για κτ: *Πιάστηκε ~ σε θέμα της αρμοδιότητάς του.* ❸ αυτός που δεν τον έχουν διαβάσει: *~ μένουν τα βιβλία του.* ❹ [λαϊκ.] αυτός που τον έθαψαν χωρίς να του διαβάσουν τη νεκρώσιμη ακολουθία: *Πήγε ~!*

αδιάθετος -η -ο: ❶ αυτός που είναι ελαφρά άρρωστος: *Ήμουν ~ και δεν ήρθα.* ❷ αυτός που έχει μείνει απούλητος: *~ προϋόν.* ❸ αυτός που δεν έχει χρησιμοποιηθεί: *~ κεφάλαια.* **αδιαθεσία** η. **αδιαθετώ** (αμτβ.): γίνομαι αδιάθετος (σημ. 1).

αδιάκοπος -η -ο: αυτός που έχει μεγάλη διάρκεια και συνεχίζεται χωρίς διακοπές = συνεχής, αδιάλειπτος: *Με ~ προσπάθεια ξεπέρασε όλα τα εμπόδια.* **αδιάκοπα** (επίρρ.).

αδιάκριτος -η -ο: αυτός που χαρακτηρίζεται από έλλειψη λεπτότητας και ενοχλητική περιέργεια ≠ διακριτικός: *Την κοίταζε με τρόπο ~.* **αδιάκριτα** (επίρρ.): χωρίς διακριτικότητα ≠ διακριτικά: *Μην κοιτάς έτσι ~!* **αδιακρίτως** (επίρρ.): χωρίς διάκριση: *Σας αφορά όλους, ~ φύλου.* **αδιακρισία** η.

αδιάλλακτος -η -ο: αυτός που δεν υποχωρεί ≠ διαλλακτικός: *Είναι τόσο ~, που κάθε συζήτηση μαζί του καταλήγει σε καβγά.* **αδιάλλακτα** (επίρρ.). **αδιαλλαξία** η ≠ διαλλακτικότητα.



Από το στερεοτ. *ά + διαλλάσσω* «συμβιβάζω» της ΑΕ.

αδιαμφισβήτητος -η -ο: αυτός για τον οποίο δεν τίθεται αμφισβήτηση = αναμφισβήτητος, αδιαφιλονίκητος ≠ αμφισβητήσιμος: *Η εξυπνάδα του είναι ~.* **αδιαμφισβήτητα** (επίρρ.).

αδιαφιλονίκητος -η -ο: αυτός που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί = αναμφισβήτητος, αδιαμφισβήτητος: *Έφερε ~ στοιχεία για την αθωότητά του.* = αδιάσειστος. **αδιαφιλονίκητα** (επίρρ.).

αδιάφορος -η -ο: ❶ (για πρόσ.) αυτός που δε δείχνει προσοχή ή φροντίδα για κτ ή κτ: *Είναι ~ για όλα.* ❷ αυτός που δεν προξενεί το ενδιαφέρον: *Όσα έλεγε μου ήταν ~.* **αδιάφορα** (επίρρ.). χωρίς ενδιαφέρον: *Πέρασε σφυρίζοντας ~.* **αδιαφορώ** (αμτβ.). ❧ σχ. **αμελώ.** **αδιαφορία** η.

αδιαχώρητο το: κατάσταση που επικρατεί σε χώρο με πολύ κόσμο, συνωστισμός: *Μαζεύτηκε τόσος κόσμος, που δημιουργήθηκε το ~.*

αδιέξοδος -η -ο: αυτός από όπου δεν υπάρχει διέξοδος: *Το σπίτι τους βρίσκεται σε ένα ~*

δρομάκι. (& μτφ.): *~ κατάσταση.* **αδιέξοδο** το: ❶ δρόμος χωρίς διέξοδο: *Δε βγάζει πουθενά, είναι ~.* ❷ (μτφ.) πολύ δύσκολη κατάσταση, χωρίς λύση: *Βρίσκεται σε οικονομικό ~.*

άδικος -η -ο: ❶ αυτός που είναι αντίθετος με το δίκαιο και τους ηθικούς νόμους ≠ δίκαιος: *Παίρνοντας συνέχεια το μέρος της, γίνεσαι ~ με τους άλλους.* ❷ αυτός που δεν έχει αποτέλεσμα = μάταιος, χαμένος: *Προσπάθησα να του αλλάξω γνώμη, αλλά ~ κόπος!* ❧ σχ. **άνομος.** **άδικα** & (σημ. 2) **αδίως** (επίρρ.). **άδικο** το: πράξη αντίθετη προς το δίκαιο από ηθική άποψη: *Το ~ δεν το θέλει κανείς.* **αδικία** η: ❶ άδικη πράξη ή συμπεριφορά που παραβιάζει κυρίως τους ηθικούς κανόνες περί δικαίου: *Έδωσε τα πάντα στη μεγάλη του κόρη και νιώθει τύψεις για την ~ που έκανε στη μικρή.* ❷ (συνεκδ.) γεγονός αντίθετο με τις προσδοκίες μας: *Αυτό που συνέβη είναι μεγάλη ~.* **αδικώ -οῦμαι:** (μτβ.) ❶ διαπράττω αδικία σε βάρος κτ: *Ο διαιτητής μας αδικήσε.* ❷ αποδίδω σε κτ κακές προθέσεις, ιδιότητες ή ενέργειες που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα: *Με ~, όταν μου καταλογίζεις αδιαφορία.* ❸ κάνω κτ ή κτ να φαίνεται κατώτερο από την πραγματικότητα: *Το μυθιστόρημα αδικήθηκε από τη μεταφορά του στην τηλεόραση.* **αδίκημα** το: ΝΟΜ πράξη που παραβιάζει το δίκαιο και διώκεται ποινικά: *αστικό/πειθαρχικό/ποινικό ~.*

αδιόρθωτος -η -ο: ❶ αυτός του οποίου τα λάθη δεν έχουν διορθωθεί ≠ διορθωμένος: *Τα γραπτά μας είναι ακόμη αδιόρθωτα.* ❷ (για πρόσ.) αυτός που δεν αποβάλλει τα ελαττώματά του: *Είναι ένας ~ ψεύτης.* ❸ (για καταστάσεις) αυτός που δεν μπορεί να βελτιωθεί: *Η οικονομία έχει χάλια ~.* **αδιόρθωτα** (επίρρ.): *Είναι ~ ρομαντικός.*

άδοξος -η -ο: ❶ αυτός που δεν έχει γνωρίσει φήμη = άσημος ≠ ένδοξος, διάσημος: *Παρέμεινε ~ μέχρι τον θάνατό του.* ❷ (για δυσάρεστα γεγονότα) αυτός που δεν άξιζε να τον πάθει κτ: *Ήταν οδηγός ράλι, αλλά τον βρήκε ~ θάνατος από τροχαίο.* **άδοξα** (επίρρ.).

αδρανής -ής -ές: ❶ αυτός που δεν ενεργεί, ενώ πρέπει: *Αν μείνεις ~, θα χάσεις τη δουλειά!* ❷ κτ αυτός που δύσκολα συμμετέχει σε χημικές αντιδράσεις: *~ αέριο.* ❧ σχ. **αγενής.** **αδρανών:** (αμτβ.) μένω αδρανής ≠ δραω, ενεργώ. **αδράνεια** η: ❶ η κατάσταση εκείνου που είναι αδρανής ≠ δράση: *Έπεσε σε ~ και δεν αναλαμβάνει καμιά πρωτοβουλία.* ❷ ΦΥΣ η ιδιό-

αδιάβαστος
αδιάβαστος → α-
αδιάβλητα → α-
αδιάβλητος → α-
αδιάβροχο → α-
αδιαβροχοποιώ → -ποιώ
αδιάβροχος → α-
αδιαθεσία → αδιάθετος
αδιάθετος
αδιαθετώ → αδιάθετος
αδιαίρετο → α-
αδιαίρετος → α-
αδιάκοπα → αδιάκοπος
αδιάκοπος
αδιακρισία → αδιάκριτος
αδιάκριτα → αδιάκριτος
αδιάκριτος
αδιακρίτως → αδιάκριτος
αδιάλειπτος → α-
αδιαλείπτως → α-
αδιάλλακτα → αδιάλλακτος
αδιάλλακτος
αδιαλλαξία → αδιάλλακτος
αδιάλυτος → α-
αδιαμαρτύρητα → α-
αδιαμφισβήτητα → αδιαμφι-
σβήτητος
αδιαμφισβήτητος
αδιανόητος → α-
αδιάντροπα → α-
αδιάντροπος → α-
αδιάρρηκτα → α-
αδιάρρηκτος → α-
αδιάσειστα → α-
αδιάσειστος → α-
αδιάσπαστος → α-
αδιαφάνεια → α-
αδιαφανής → α-
αδιαφανώς → α-
αδιάφθορος → α-
αδιαφιλονίκητα → αδιαφι-
λονίκητος
αδιαφιλονίκητος
αδιάφορα → αδιάφορος
αδιαφορία → αδιάφορος
αδιάφορος
αδιαφορώ → αδιάφορος
αδιαχώρητο
αδιάψευστος → α-
αδιέξοδο → αδιέξοδος
αδιέξοδος
άδικα → άδικος
αδικαιολόγητα → α-
αδικαιολόγητος → α-
αδικήμα → άδικος
αδικία → άδικος
άδικο → άδικος
άδικος
αδικώ → άδικος
αδικώς → άδικος
αδιόρατος → α-
αδιόρθωτα → αδιόρθωτος
αδιόρθωτος
αδίστακτα → α-
αδίστακτος → α-
αδίσταχτα → α-
αδίσταχτος → α-
αδόκιμα → α-
αδόκιμος → α-
άδολα → α-
άδολος → α-
αδόμητος → α-
άδοξα → άδοξος
άδοξος

τητα της ύλης που κάνει τα σώματα να μη μεταβάλλουν την κατάσταση στην οποία βρίσκονται, παρά μόνο με την επίδραση εξωτερικής δύναμης: *Όταν φρενάρουμε, το όχημα συνεχίζει για λίγο την πορεία του λόγω της ~.*

Από το στερεοτ. *ἀ + δρανής < δραίνω* (ιων. τ. του *δράω -ῶ* «ενεργώ, πράττω»).

αδρός -ή & -ά -ό: αυτός που είναι χονδροειδής στην κατασκευή ή στη διάπλασή του. **αδρά χαρακτηριστικά:** έντονα και τραχιά χαρακτηριστικά. **αδρή αμοιβή:** πλουσιοπάροχη αμοιβή. **σε/με αδρές γραμμές:** αναφέροντας μόνο τα σημαντικά: *Μας περιέγραψε την κατάσταση ~.* **αδρά & -ώς** (επιρρ.).

αδυναμία η: ❶ (για πρόσ.) έλλειψη σωματικής δύναμης, ψυχικού σθένους, πνευματικής ικανότητας ή των μέσων για την αντιμετώπιση κατάστασης: *Αισθάνομαι ~ σε όλο το σώμα μου.* = εξασθένηση. *Βρίσκεται σε ~ να πάρει μια σημαντική απόφαση.* ❷ σημείο στο οποίο υπάρχει ανεπάρκεια = μειονέκτημα: *Το σχέδιο παρουσιάζει μερικές ~.* ❸ ιδιαίτερη προτίμηση σε κπ ή κτ, και το αντικείμενο της προτίμησης: *Έχει ~ στην εργονή του.* **αδυναμος -η -ο:** ≠ δυνατός ❶ αυτός που χαρακτηρίζεται από αδυναμία: *~ χαρακτηρέας / φτερά.* ❷ αυτός που δεν έχει ένταση: *~ ήχος.*

αδύνατος -η -ο: ❶ αυτός που έχει λεπτό σώμα = λυγρός, λεπτός, ισχνός ≠ παχύς, παχύσαρκος, χοντρός. ❷ αυτός που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί ≠ δυνατός: *Θα το κάνω - δεν είναι ~!* = ακατόρθωτος. **κάνω τα αδύνατα δυνατά:** κάνω ό,τι μπορώ. ❸ αυτός που υστερεί σε κπ τομέα γνώσης ≠ δυνατός: *Είναι ~ στα μαθηματικά.* **αδυνατίζω:** ❶ = λεπταίνω ≠ παχαίνω, χοντραίνω. **α.** (αμτβ.) γίνομαι πιο λεπτός: *Μου φαίνεται ότι αδυνατίζω.* **β.** (μτβ.) κάνω κπ να είναι ή να φαίνεται πιο λεπτός: *Αυτό το φόρεμα σε ~.* ❷ (αμτβ.) χάνω τη δύναμη ή την έντασή μου = εξασθενώ ≠ δυναμώνω: *Αδυνατίσε το φως της λάμπας.* **αδυνατίσμαι** το.

αδυνατώ • μόνο στον ενστ. και πρτ.: (μτβ.) δεν έχω την ικανότητα ή τη δυνατότητα να κάνω κτ: *~ να σου δανείσω τόσα χρήματα.*

άδυτο το: ❶ το τμήμα του ναού στο οποίο επιτρέπεται να μπουν μόνο οι ιερείς. ❷ (μτβ.) σημείο ή χώρος όπου δεν μπορεί να μπει κανείς: *στα άδυτα της σκέψης του.*

αεικίνητος -η -ο: αυτός που βρίσκεται σε διαρκή κίνηση ≠ αδρανής: *Παρακολουθεί τα πάντα με την ~ ματιά του.* **αεικίνητο** το: υποθετική μηχανή που θα μπορούσε να παράγει ενέργεια αδιάκοπα και χωρίς δαπάνη.

Από το ΑΕ *ἀει* «πάντοτε» + *κίνητος*.

αέρας ο • γεν. & [λόγ.] αέρος, πληθ. αέρηδες: ❶ το μείγμα των αερίων που περιβάλλει τη γη και αποτελεί την ατμόσφαιρα: *Ο ~ της πόλης είναι μολυσμένος.* ❷ η κίνηση του ατμοσφαιρικού αέρα με ορισμένη κατεύθυνση = άνεμος: *Φυσάει δυνατός ~.* ❸ (μτφ., για πρόσ.) άνεση στην εμφάνιση, στη συμπεριφορά κτλ.: *Έζησε στο εξωτερικό και απέκτησε κοσμοπολίτικο ~.* ❹ (μτφ.) τόλμη, αυτοπεποίθηση: *Μιλάει με τον ~ του ειδικού.* **παίρνουν τα μυαλά μου αέρα:** ξεπερνώ τα επιτρεπτά όρια: *Είχε μερικές επιτυχίες και πήραν τα μυαλά του αέρα!* **αερίζω -ομαι:** (μτβ.) ❶ εκθέτω κτ στον αέρα: *Άπλωσε τα σκεπάσματα για να αεριστούν.* ❷ ανανεώνω τον αέρα κλειστού χώρου: *Αέρισε το δωμάτιο; αερισμός ο.* **αεράτος -η -ο:** αυτός που έχει αέρα στις σημ. 3 και 4. **αέρινος -η -ο:** αυτός που είναι λεπτός και ελαφρός σαν τον αέρα.

αέριος -α -ο: αυτός που αποτελείται από αέρα: *~ μάξα.* **αέριο** το: υλικό σώμα που δεν έχει ορισμένο σχήμα ή όγκο: *φυσικά/χημικά/ευγενή ~.* **αεριούχος -α -ο.** *σχ. έχω.* **αεριώδης -ης -ης.** *σχ. αγενής.*

αερογέφυρα η: ❶ σύστημα αεροπορικής μεταφοράς προσώπων ή φορτίων σε έκτακτες περιπτώσεις: *Η ανθρωπιστική βοήθεια μεταφέρθηκε με ~ στις σεισμόπληκτες περιοχές.* ❷ γέφυρα πάνω από δρόμο, σιδηροδρομική γραμμή κτλ.: *Στον κόμβο της εθνικής οδού υπάρχουν δύο ~.*

αεροδρόμιο το: χώρος για την προσγείωση και απογείωση αεροπλάνων και τη διακίνηση επιβατών και εμπορευμάτων = [επισ.] αερολιμένας: *Αυξήθηκαν οι έλεγχοι στο ~.*

αεροδυναμική η: φυσ κλάδος της φυσικής που εξετάζει τη ροή του αέρα και των αερίων, καθώς και την κίνηση ενός σώματος μέσα τους: *Η ~ μελετά την κίνηση των αεροπλάνων.* **αεροδυναμικός -ή -ό.** **αεροδυναμικά** (επίρρ.).

αεροπειρατεία η: βίαιη και παράνομη κατάληψη αεροπλάνου για την ικανοποίηση αιτήματος: *Η ~ έληξε με τη σύλληψη των αεροπειρατών.* **αεροπειρατής ο, -ίνα η.**